

Коба О. В.,
кандидат педагогічних наук, старший дослідник,
доцент кафедри управління підрозділами Національної гвардії України
Київського інституту Національної гвардії України
(м. Київ, Україна)

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ТА ПРАВА ЗАСУДЖЕНИХ ПІД ЧАС ТРАНСПОРТУВАННЯ ВАРТАМИ З КОНВОЮВАННЯ: РЕЖИМИ УТРИМАННЯ

У ХХІ столітті питання дотримання прав засуджених під час їх транспортування стало ключовим аспектом забезпечення верховенства права та гуманітарних принципів. Це завдання є важливим не лише для виконання судових рішень, а й для підтримання суспільної довіри до правової системи та забезпечення стабільності. Гуманізація процесу транспортування засуджених демонструє рівень правової культури держави та її здатність інтегрувати міжнародні стандарти у внутрішню політику [1].

Особливого значення ця тема набуває в умовах воєнного стану, коли роль Національної гвардії України (НГУ) у підтриманні порядку та забезпеченні безпеки значно зростає [2]. У цих умовах зростає потреба у мобілізації ресурсів, впровадженні нових технологій та адаптації підходів до виконання службово-бойових завдань, серед яких транспортування засуджених і осіб, узятих під варту. Важливим завданням держави є створення балансу між забезпеченням громадської безпеки та захистом прав засуджених.

Світова спільнота приділяє значну увагу захисту засуджених, особливо під час їх переміщення, щоб запобігти можливим порушенням прав людини. Основні документи, які визначають правила у цій сфері:

- Конвенція ООН проти катувань (1984 р.) забороняє будь-які форми жорстокого, принизливого чи нелюдського поводження [3];
- Правила Нельсона Мандели встановлюють вимоги до забезпечення безпеки, гідного ставлення та гуманного поводження із засудженими [4];
- Європейська конвенція з прав людини гарантує право на фізичну недоторканність, захист від принижень та доступ до медичних послуг у разі необхідності [5].

Ці міжнародні документи є основою для вдосконалення української правової бази, що регулює порядок транспортування засуджених [6].

Засуджені, навіть перебуваючи під вартою, зберігають право на людське ставлення та забезпечення базових умов безпеки. Це включає:

- гарантію фізичної безпеки та гідності, тобто, транспортування має відбуватися в умовах, які не принижують особисту гідність [4];
- медичну допомогу, яка полягає у тому, що у разі потреби засудженим має бути надана кваліфікована медична допомога [5];

- поінформованість засуджених з їхніми правами, умовами транспортування та правилами поведінки завжди є обов'язковою вимогою перед початком перевезення [7];

- постійний контроль за діями конвоїрів забезпечує недопущення жорстокого поводження або перевищення ними повноважень під час виконання завдань [8].

Організація утримання осіб під час транспортування повинна враховувати як світову практику, так і особливості національного законодавства. Основні аспекти якої є:

- спеціалізовані транспортні засоби. Адже саме використання автомобілів типу «АЗ», обладнаних відповідно до сучасних вимог безпеки та комфорту, мінімізують ризики конфліктів чи втечі [6; 9];

- ізоляція різних груп (чоловіків і жінок, неповнолітніх і дорослих) під час перевезення з метою уникнення конфліктних ситуацій [10].

- додаткові заходи, такі як посилений конвой, технічний моніторинг маршруту та контроль за станом транспорту, допомагають забезпечити безпеку як засуджених, так і суспільства загалом [11].

Національна гвардія України виконує важливу місію в забезпеченні порядку та безпеки під час перевезення засуджених. До завдань цього військового формування належить:

- дотримання міжнародних принципів та впровадження гуманітарних норм у щоденну практику конвоювання [2; 4];

- інтеграція сучасних технологій через використання GPS-трекерів, відеоспостереження та засобів комунікації для моніторингу та координації транспортування [9];

- професійна підготовка особового складу, яка повністю залежить від регулярного навчання конвоїрів, що включає вивчення етичних стандартів і правил реагування у надзвичайних ситуаціях.

Однак, для підвищення ефективності виконання особовим складом Національної гвардії України службово-бойових завдань необхідно забезпечити достатню кількість ресурсів, вдосконалити матеріально-технічну базу та розвивати міжвідомчу співпрацю.

Таким чином, забезпечення прав засуджених під час їх перевезення є важливим компонентом правової системи держави, що відображає її прихильність до принципів верховенства права та дотримання прав людини. Інтеграція положень міжнародного права, таких як Конвенція ООН проти катувань та Правила Нельсона Мандели у національне законодавство створює необхідну базу для гуманізації процесу транспортування засуджених.

Національна гвардія України відіграє ключову роль у забезпеченні безпеки та правопорядку під час перевезення осіб під вартою. Її діяльність має відповідати як міжнародним стандартам, так і національним нормативно-правовим актам, спрямованим на захист прав усіх сторін.

Для подальшого вдосконалення процесу транспортування необхідно зосередитися на розвитку правового регулювання, забезпеченні сучасних

підходів до моніторингу та контролю, а також на підвищенні рівня професійної підготовки особового складу. Це сприятиме підвищенню довіри суспільства до системи правосуддя та забезпеченню стабільності правопорядку.

Список використаних джерел:

1. Коба О. В. Правові аспекти режиму утримання засуджених під час конвоювання підрозділами Національної гвардії України. Наукові перспективи. №10 (52), 2024. С. 883–894. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/issue/view/279>
2. Троцький Р. С., Коба О. В., Курило О. І. Нормативно-правовий статус військовополонених рф в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ. №3 (82).
3. Конвенція ООН проти катувань (1984 р.). URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-against-torture>
4. Мінімальні стандартні правила поводження із в'язнями (Правила Нельсона Мандели). URL: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Nelson_Mandela_Rules-E-ebook.pdf
5. Європейська конвенція з прав людини (1950 р.). URL: https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf
6. Кримінально-виконавчий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>
7. Наказ МВС України №1090 від 20.10.2017 "Про затвердження Інструкції з організації конвоювання засуджених та осіб, узятих під варту". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1356-17>
8. Закон України "Про Національну гвардію України". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18>